

VISIBILITZEM I VALOREM: LA LLUITA CONTRA EL DESPOBLAMENT

És prou en visitar un dels tants i tants pobles del nostre interior per endinsar-se en els seus aromes a llenya cremada durant els freds vespres d'hivern, calfant l'estansa que acull un contundent plat cuinat amb els productes de la terra. Fixa aroma a flors de fruiters que envaïx els carrerons durant la primavera o el cant de l'aigua que s'escolta serenament baix l'ombra d'un solbe a la voreta d'un riu una tòrrida vesprada d'estiu.

Experiències úniques que només es poden viure als xicotets pobles, els mateixos que envoren les veus dels xiquets i xiquetes recorrent els seus carrers entre rialles, la vida darrera de cada finestra... I és que el despoblament és un dur fenomen que aguinta les nostres zones rurals. Podem trobar les causes a la imperable pèrdua de població, fora de les grans ciutats espanyoles, per una banda, en la disminució de la natalitat (fet estès, no només a tot el país, sinó també a la resta de nacions més desenvolupades) i, per altra banda, a la marxa dels habitants més joves a les capitals de província, o bé, a ciutats costaneres en busca de noves oportunitats que no poden trobar en les seues àrees natives.

L'origen del despoblament es pot situar a partir de mitjans del segle XIX, quan al continent europeu es començaren a sentir les conseqüències

econòmiques i socials derivades de la Primera Revolució Industrial. D'aquesta manera, la possessió i conreu de la terra deixà de ser la principal font de riquesa i es comencaren a dibuixar els patrons dels moviments migratoris que van atènyer el seu punt àlgid en la segona meitat del segle XX i que, malauradament, continuen hui dia. Malgrat que el procés d'èxode rural va ser generalitzat a Europa, va afectar especialment el nostre país. A Espanya, els habitants de les províncies del centre peninsular (llevat de Madrid) van abandonar els seus models de vida rurals - basats majoritàriament en l'activitat agrària i ramadera - en pro d'una vida urbana afiançada en la nova activitat manufacturera, concentrada en la franja costanera i el centre del territori. Els seus fatals efectes són ben palpables en l'actualitat. Tal i com mostren les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), en el 60% del territori habita l'ínfima quantitat del 5% de la població estatal. A més a més, dels 8.100 municipis que en formen part, 4.375 estan en risc de desaparició, dels quals, 1.870 en tenen un risc sever. La majoria d'aquestes poblacions es localitzen a les comunitats autònomes de Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Galícia, Astúries, Extremadura i Aragó.

De totes maneres, a primera vista pot parèixer prou saprenent, però la nostra terra - proporcionalment - és una de les més amenaçades. Dels 542 municipis que conformen la Comunitat Valenciana, 215 estan en risc de detriment poblacional (un extraordinari

40% dels cascos urbans valencians) ja que cap d'ells supera la xifra dels 1.000 veïns, d'on el 77% del total són persones majors, segons dades de l'Agència Valenciana Contra el Despoblament. Totes les comarques interiors de la regió, destacant les de els Ports, els Serrans o l'Alt Millars, estan sotmeses a processos migratoris negatius, en què els seus ciutadans marxen a les capitals comarcals o provincials. Si bé no, tractant aquesta qüestió cal destacar que, sense dubte, la província més afectada és la de Castelló, on sobre un total de 135 Ajuntaments, vora el 80% no sobrepassa els 2.000 habitants i 86 estan caient en l'oblit. Com s'ha pogut observar, les nostres dades poblacionals no són per a res insòlites fora del patró de l'Estat. De fet, ací també podem trobar un clar dualisme: la franja litoral està massificada, amb una densitat de població de vora els 400 habitants per quilòmetre quadrat i una població que excedix els 4.000.000 de persones, contrastada amb la interior, la densitat del qual és de a penes 10 habitants per quilòmetre quadrat.

Aquest fenomen hauria de ser pres en seria consideració i ser tractat amb la responsable importància que mereix. Doncs cada volta que un poble cau en l'oblit, desapareixen amb ell tradicions, formes d'entendre la vida i d'entendre l'entorn (ja que cada habitant està íntimament lligat amb el seu medi, en aquests casos, natural), per exemple, la gent deixa de processar respecte al bosc, entès com un aliat de qui obtindre (de forma responsable) recursos naturals com llenya, també s'abandonen els camps de cultiu (desertificació) i activitats ramaderes tals com el pasturatge. Totes tres eren models de subsistència econòmica, però a més servien de tallafocs naturals, puix es reduïa la quantitat de mala herba i de brossa.

D'aquesta manera es donaria suport per aconseguir allò que actualment resulta impossible als governs i que els nostres avantpassats rurals van saber dominar a la perfecció gràcies, precisament, a aquestes activitats agrícoles: "apagar els incendis forestals a l'hivern", això és, preparar les àrees boscoses perquè resistixen, en cas que n'hi haja, un incendi forestal. Conjuntament, podríem atallar el canvi climàtic mantenint vius els nostres pobles, tot un desafiament a què ens enfrontem les generacions actuals, justament perquè el model de vida rural és sostenible: els productes de la terra consumits provenen dels camps de la mateixa localitat o, com a molt, de la mateixa comarca (el que hem anomenat a les ciutats productes de "quilòmetre 0", és a dir, de proximitat). D'aquesta manera es potencia l'economia local i s'eviten les emissions d'efecte hivernacle produïdes pels transports de llarga distància (i que, a més a més, encareixen el preu dels productes).

D'igual manera es perden relats i receptes transmèses de generació en generació i que conformen la nostra idiosincrasia com a poble. Conjuntament, si els deixem "morir", desampararem una immensa quantitat de mostres històriques, artístiques i arquitectòniques de valor — també sentimental — incalculable mantingudes a les cases senyoriales, caserius, esglésies i ermites que poblen els seus carrers i corren el risc de reduir-se a runes.

Vists els problemes en què pot derivar el despoblament, cal proposar mesures per intentar combatre'l. Des del meu sincer punt de vista, la tasca del Govern hauria d'anar dirigida a la vertebració, visibilització i valoració del rept i a la fixació de població, que al cap i a la fi és el fi últim.

En primer lloc, hem de ser capaces de vertebrar el nostre territori de la millor manera possible — sempre tenint en compte els inconvenients sorgits arran la nostra orografia muntanyosa —, al menys, actualitzar les infraestructures viàries perquè estiguen a l'altura del nostre temps i, per consegüent, puguem arribar turistes i els habitants puguem veure facilitats els seus moviments intercomarcals perquè, al respecte s'ha de fer una reflexió: s'han de mantenir serveis bàsics

Com l'educació i la sanitat però no es pot pretendre tindre una escola o un ambulatori a cadascun dels municipis rurals ja que suposaria un malbaratament d'inversions degut a que la demanda no és la suficient. Però si les connexions per carretera i els serveis públics de transport es milloren considerablement, bastaria amb alguns ambulatoris o un xicotet hospital comarcal.

No obstant això, les unions no han de ser únicament físiques, sinó que s'han d'igualar les condicions de les zones rurals a les de les grans ciutats perquè deixen de ser menyspreades per la societat urbana. L'arribada de la cobertura telefònica, la fibra òptica i l'internet cal que siga eficaç i igualitària per a tot el territori. Així, es podria impulsar la venda "online" dels variats productes de l'interior o facilitar accions, que nosaltres veiem molt quotidianes, fins amb prou impediments, com pagar amb targeta bancària o intentar contactar per internet amb l'amo d'una casa rural.

La mesura que considere indispensable és el manteniment sostenible de l'economia tradicional (agricultura) i la seua diversificació. És a dir, s'ha de reduir el nombre d'intermediaris entre el camp i els consumidors amb l'objectiu que l'agricultor pugua ser remunerat amb un preu just dels seus productes, amb això s'aconsegueix que l'agricultura (principal motor de la majoria de pobles) siga rentable.

De totes formes, el que s'ha d'intentar fer és diversificar l'activitat econòmica incentivant la proliferació de xicotetes indústries i del sector serveis, sobre tot, enfocat en el turisme d'interior, que trobarà en tota la Comunitat Valenciana destins excepcionals on abduir la història, el paisatgisme, la tranquil·litat i la bona cuina.

Per últim, és importantíssim que la lluita de cadascú dels pobles per sobreviure siga visibilitzada. Els pobles necessiten espais i actes en què puguen alçar la seua veu i reivindicar-se. Per aquest motiu veig essencial que es potencien mediàticament i mantinguen celebracions com l'"Aplec dels Ports", propostes innovadores com la Ruta 99 (iniciada a Villobes, els Ports, i que preten crear una xarxa que unisca tots els pobles amb una població inferior a 99 habitants) o programes carregats de sentiment com "Inoblidables", que s'emet actualment a la televisió pública valenciana (À Punt) i que trasllada al seu públic la visió més crua del despoblament als municipis valencians.

Contat i debatut, la pèrdua de població rural és una ferida profunda difícil (però no impossible) de curar, tot un repte per al Govern i també per a la societat. Hem d'actuar ja per revifar la flama perduda, perquè la vida torne a brotar pels carrers dels nostres pobles de la mateixa manera que ho fa l'aigua a través d'una canella, nascant amb el seu cant el lent pas de la vida als pobles que volen recuperar la seua veu.

15 AUG 2020
127

1/21